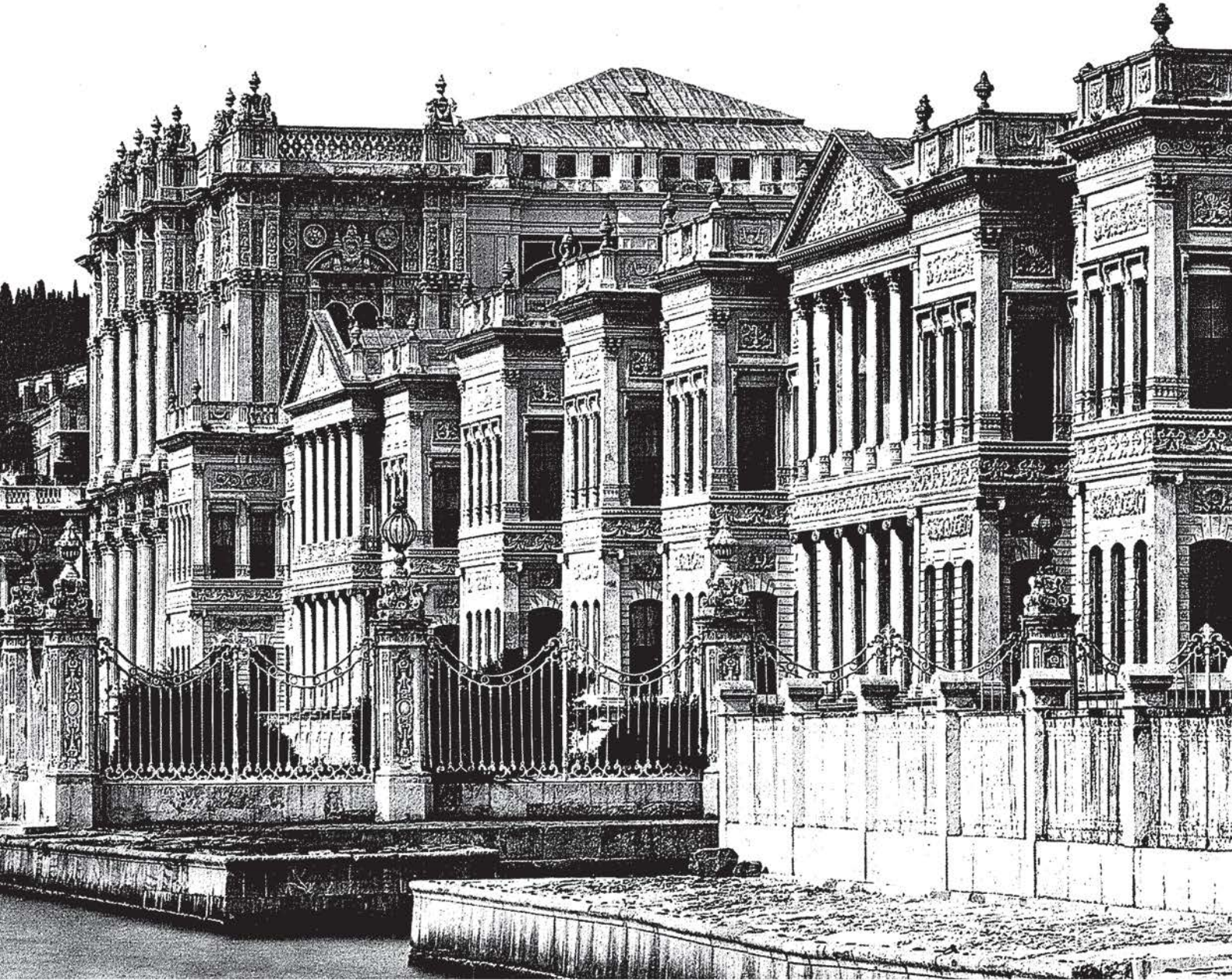

ms

MILLI SARAYLAR

ISSN 1304-9044

Saraylı Bir Ressam: Şeker Ahmet Paşa

Şeker Ahmet Paşa, Türk resminin bir üslup çizgisi ortaya koyabilen ve üretken ilk güçlü kuşağı içerisinde yer almıştır. Sanatçı çok sayıda manzara ve ölüdoğa resmi yapmış ve klasik- akademik çizgideki üslup yaklaşımını kişisel bir duyarlılıkla uygulamıştır. Ünlü sanat yazarı John Berger tarafından da işaret edilen¹ bu duyarlılık, Şeker Ahmet Paşa'nın içinde bulunduğu dönemde Osmanlı'nın yaşadığı kültürel, düşünsel ve toplumsal dönüşüm sürecinden etkilenmiş olmalıdır:

"Onun sanatı, malzeme ve teknik olarak ya da genel çizgileriyle batı tarzındadır fakat XIX. yüzyıl Osmanlı aydınının içinde bulunduğu sosyopsikolojik koşullara, doğu ile batı, eski ile yeni, geleneksel ile modern arasında konumlanan entelektüel yapısına bağlı olarak biçimlenen sanatçı tavrı, sanatına kendi kuşağının belki de sonraki diğer kuşak sanatçıların ulaşamadığı bir sıradışılık kazandırmaktadır."²

Şeker Ahmet Paşa, ortaya koyduğu eserlerle Türk resminin oluşum sürecinde önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra düzenlediği sergilerle ve Osmanlı sarayındaki etkin görevleriyle dönemin kültür ortamına hatırı sayılır katkılar sağlamış bir kültür adamıdır. Bu kimliğiyle bağlantılı olarak onun yaşamında Dolmabahçe Sarayı önemli bir yere sahip olmuştur.

Osmanlı payitahtı 1856 yılında Dolmabahçe Sarayı'na taşınmıştır. Bu sırada Ahmet Ali (Şeker Ahmet Paşa) Mekteb-i Harbiye'ye yeni kaydolmuş bir öğrencidir. Bir süredir resim derslerine önem verilen bu okulda, resme olan yeteneği ile dikkat çekmiş, daha mezun olmadan, 18 yaşında okulun resim öğretmeni yardımcılığına getirilmiştir.

Batı tarzı perspektifli resim sanatına özel bir ilgi duyan ve kendisi de resimler yapan Sultan Abdülaziz, dönemin en önemli eğitim kurumunda resim yeteneği ile öne çıkan bu genç hakkında övgü dolu sözler duymuş olmalıdır. Nitekim Sultan, Ahmet Ali'yi okuldan genç bir teğmen olarak mezun olduktan sonra, 1861 yılında Paris'e yollamıştır.

Ahmet Ali, yaklaşık on yıl süreyle bulunduğu Paris'te önce Mekteb-i Osmani ardından Paris Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim almış, Boulanger ve Gérôme gibi dönemin tanınmış akademik ressamlarının öğrencisi olmuştur. Paris'te bulunurken, 1867 yılında Sultan

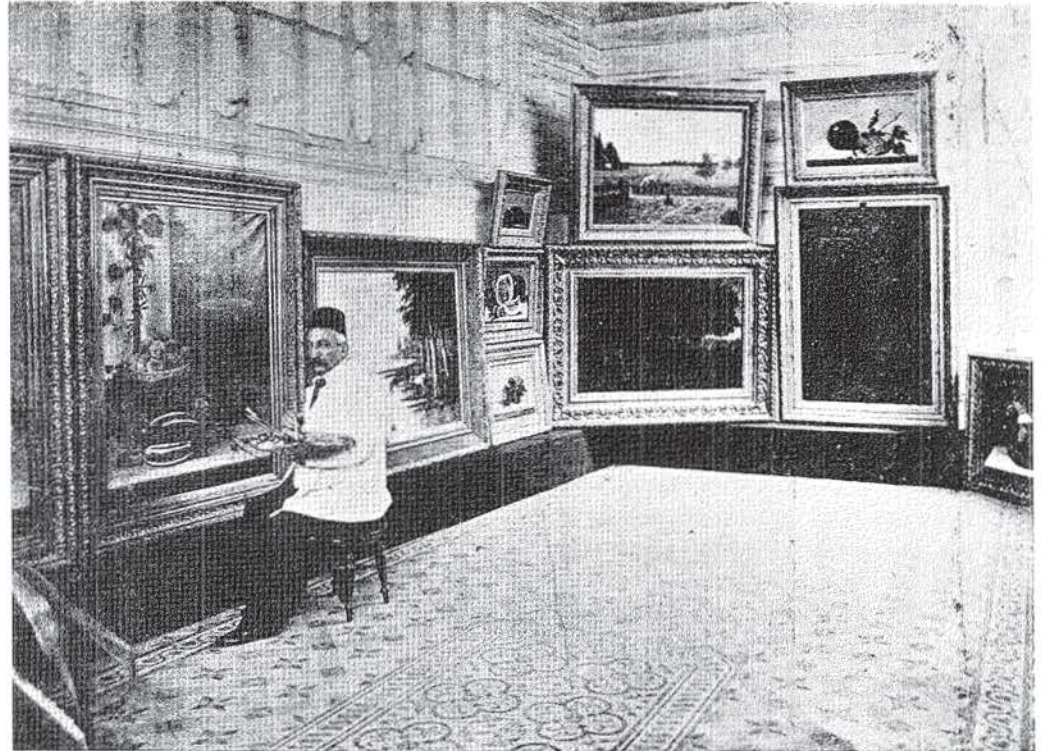
1 Şeker Ahmet Paşa.

Abdülaziz Avrupa gezisine çıkmıştır. Sultan, bu sırada Paris'teki uluslararası sergiyi de gezmiş, sergideki Osmanlı pavyonunu ziyaret etmiş ve özellikle güzel sanatlar kısmında uzun süre durmuştur. Burada Ahmet Ali'nin karakalemle yaptığı bir Sultan Abdülaziz portresi de bulunmaktadır.³ Sultan'ın bu sırada sanatçıyla görüşmüş olması muhtemeldir. Aynı gün sergi ziyaretinden önce Paris'te bulunan Türklerin, Elize Sarayı'nda kalan Sultan Abdülaziz'i ziyaret ettikleri bilinmektedir.⁴

Sanatçının pek çok açıdan kendini geliştirme olanağı bulduğu Paris dönemi Fransa ile Prusya arasında çıkan savaş nedeniyle sona ermiştir. 1871 yılında İstanbul'a dönmüş ve eğitimle ilgili görevlerinin yanı sıra çok önemli iki sergi gerçekleştirmiştir. 1873 ve 1875 yıllarında düzenlediği ve dönemin pek çok sanatçısının eserlerinin yer aldığı sergiler⁵ basında geniş yankı uyandırmış ve sarayın takdirini kazanmıştır. Sultan Abdülaziz, Mekteb-i Harbiye'de öğrenci bulunduğu dönemden itibaren bildiği Ahmet Ali'nin ressam kimliğini de beğeniyor olmalıdır. Sanatçı; uzun yıllar Paris'te bulunmuş, batı sanatının başyapıtlarını incelemiş, sanatla iç içe olmuş, bu şehirde düzenlenen ve padişahın da gezdiği uluslararası fuarın Osmanlı pavyonunda Sultan Abdülaziz'in portresini sergilemiştir. Bütün bunların ardından, yurda döndükten sonra, İstanbul sanat ortamına canlılık kazandıran iki önemli sergiyi de düzenlemiş olması, ona sarayın kapılarını açmış ve nihayet 1875 yılında saray yaverliğine getirilmiştir.

Saray yaverliği yapan asker ressamlar özellikle Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamit dönemlerinde etkin olmuşlardır: "Batı tarzı resmin benimsenmesinde ve gelişiminde önemli ve sağlam bir alt yapı oluşturan asker ressamlar grubunun içinde yorumlanan ve 'Saray Ressamı' kavramı içinde değerlendirebileceğimiz yaverlerin, daha çok onursal yönü ağırlıklı bir görev yaptıkları anlaşılmaktadır."⁶

Osmanlı sarayında, resim sanatı konusunda daha önce belirgin olan yabancı sanatçıların etkinlikleri, 19. yüzyılın ortalarında askeri okullarda yetişen Türk ressamların varlığıyla zenginleşmeye başlamıştır. Böylece Osmanlı sarayının resme olan ilgi ve beğenisinin biçimlenmesinde Zonaro, Chelebowski gibi yabancı sanatçıların yanı sıra Türk ressamlar da belirleyici olmuşlardır. Sultan Abdülmecid döneminde, 1857 yılında sarayda görevlendirilen ve Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz dönemlerinde yaverlik yapan Osman Nuri Paşa (1839- 1906), sarayda bir yaver- ressam konumunda bulunan ilk isimlerden biridir. Daha

2 Şeker Ahmet Paşa, Mercan'daki köşkün atölyesinde.

N° du dépôt: 1111	Nombre de mots: 1111	Indications de service: 1111
TELEGRAMME		
N° d'arrivée: 1111	Expéditeur: 1111	Reçu de: 1111
Administration Supérieure		
Paris 1111		
COMMANDE BOMBREUX TRAVAUX ATTENDUS SUIVIT LETTRE EXPLICATIVE - GÉRÔME		

AVIS IMPORTANT: Les lettres adressées au présent service ont été imprimées par l'administration télégraphique. Les indications relatives au service de la télégraphie, à la date et à l'heure de son départ, qui sont inscrites sur les lettres, indiquent que les lettres ont été envoyées à Constantinople de Paris 1111 à 4, 50, 8, qui sont les heures de départ des lettres pour Constantinople, de 4 à 5 heures du matin, de 5 à 6 heures du soir. Le premier service, après le nom de son expéditeur, est un numéro d'ordre, le second indique le nombre de mots transmis. — La signature est précédée du mot "Signature".

N° du dépôt: 1111	Nombre de mots: 1111	Indications de service: 1111
TELEGRAMME		
N° d'arrivée: 1111	Expéditeur: 1111	Reçu de: 1111
Administration Supérieure		
Paris 1111		
COMMANDE BOMBREUX TRAVAUX ATTENDUS SUIVIT LETTRE EXPLICATIVE - GÉRÔME		

AVIS IMPORTANT: Les lettres adressées au présent service ont été imprimées par l'administration télégraphique. Les indications relatives au service de la télégraphie, à la date et à l'heure de son départ, qui sont inscrites sur les lettres, indiquent que les lettres ont été envoyées à Constantinople de Paris 1111 à 4, 50, 8, qui sont les heures de départ des lettres pour Constantinople, de 4 à 5 heures du matin, de 5 à 6 heures du soir. Le premier service, après le nom de son expéditeur, est un numéro d'ordre, le second indique le nombre de mots transmis. — La signature est précédée du mot "Signature".

sonra Şeker Ahmet Paşa ve Hüseyin Zekai Paşa bu konuma getirilen diğer isimler arasında özellikle dikkat çekmektedirler. "Böyle bir ortamda sarayda görev alan batılı ressam- larla, özellikle yaver- ressamlar, sanatsal bir etkileşim içinde ve Mabeyn çatısı altında, birlikte görev yapmışlardır."⁷

Ahmet Ali Bey, yaverlik görevine atandıktan sonra, yaşamını büyük ölçüde sarayda⁸ ge- çirmeye başlamıştır: "Saraydaki vazifesi bütün günlerini meşgul edecek kadar ağırdı."⁹

Saraydaki ilk görevlerinden biri saray koleksiyonunun oluşturulması için gerekli çalışma- ları yürütmek olmuştur. Osmanlı sarayının değişen beğenisi ve imparatorluğun batılı ülke- lerle artan diplomatik ilişkileri, batı saraylarını andıran mimarisiyle Dolmabahçe Sarayı'nın batı tarzı sanat eserleriyle de zenginleştirilmesi gerekliliğini artırmıştır. Sultan Abdülaziz'in yurtdışı gezisi bu gerekliliği kavraması açısından belirleyici olmuştur. Ancak sarayı ziyaret eden yabancı devlet adamlarının da Dolmabahçe Sarayı'nın bu eksikliğini belirtmiş ya da hissettirmiş olduklarını unutmamak gerekir.¹⁰

Böylece, sarayın entelektüel ve kısmen diplomatik bir ihtiyacı olarak, batı sanatının o dö- nemde tanınmış ustalarından resimlerin saray koleksiyonuna kazandırılması amacıyla Ah- met Ali Bey, Sultan Abdülaziz tarafından görevlendirilmiştir. Bu görevin verilmesinde, sa- ray yaveri olmanın gereği ötesinde; sarayın bu konuda kendisine duyduğu güven ve uzun yıllar Paris'te bulunması gibi etkenler de belirleyici olmuştur. Batı sanatını tanımaktadır ve bu konuda görev alması muhtemel bir yabancıya göre Osmanlı sarayının beğeni ve ölçüt- lerini de çok daha iyi değerlendirebilecek birikime sahiptir. Ayrıca gerekli yazışma ve gö- rüşmeleri yürütebilecek Fransızcası bulunmaktadır.

Ahmet Ali, görevi aldıktan sonra, Paris'te hocası olmuş Gérôme ve onun kayınpederi olan Goupil ile iletişime geçmiştir. Milli Saraylar Arşivi'nde Evrak no: I- 1393 ile kayıtlı olan telgraf metinleri 1875 sonbaharı ile 1876 ilkbaharı arasında süren bir iletişimin bel- gesi niteliğindedirler.¹¹ Saraya gönderilen ve çoğu Goupil tarafından yollanmış telgraflar- da Ahmet Ali'den kumandan, yaver, sultanın yaveri ve nihayet sarayın güzel sanatlar direk- törü olarak bahsedildiği görülmektedir. Saray koleksiyonunun temellerini atan bu iletişim, saraya alınan eserlerin Goupil aracılığıyla sipariş ya da doğrudan alım şeklinde yapıldığını ortaya koymaktadır: "Belgeleri Dolmabahçe Sarayı arşivinde bulunan bu resim koleksiyo- nunun Türkiye'ye getirilmesinde, yaver olarak sultanın maiyetinde bulunan Şeker Ahmet Paşa'nın payı büyüktür. Sanatçının Paris'te bulunduğu yıllarda Gérôme'u tanımış ve onun atölyesinde çalışmış olması yapıtların alınmasında rol oynamıştır. 1875- 1876 yıllarında Gérôme'un kayınpederine ait olan A. Goupil & Co. aracılığıyla Dolmabahçe Sarayı'na ali- nan Gérôme, Alfred Eloi Auteroche (1831- 1906), Adolphe William Bouguereau (1825- 1905), Gustave Boulanger (1821- 1888), Auguste Bonheur (1824- 1884), Charles Chap- lin (1825- 1891), Pierre Auguste Cot (1837- 1883), Alfred de Dreux (1810- 1860), Ku-

3-4 Goupil Galerisi tarafından Saray Yaveri Ahmed Ali Paşa'ya çekilmiş, saraya tablo alımı ile ilgili telgraf metinleri, Milli Saraylar Hazine-i Hassa Arşivi, Evrak no: I- 1393.

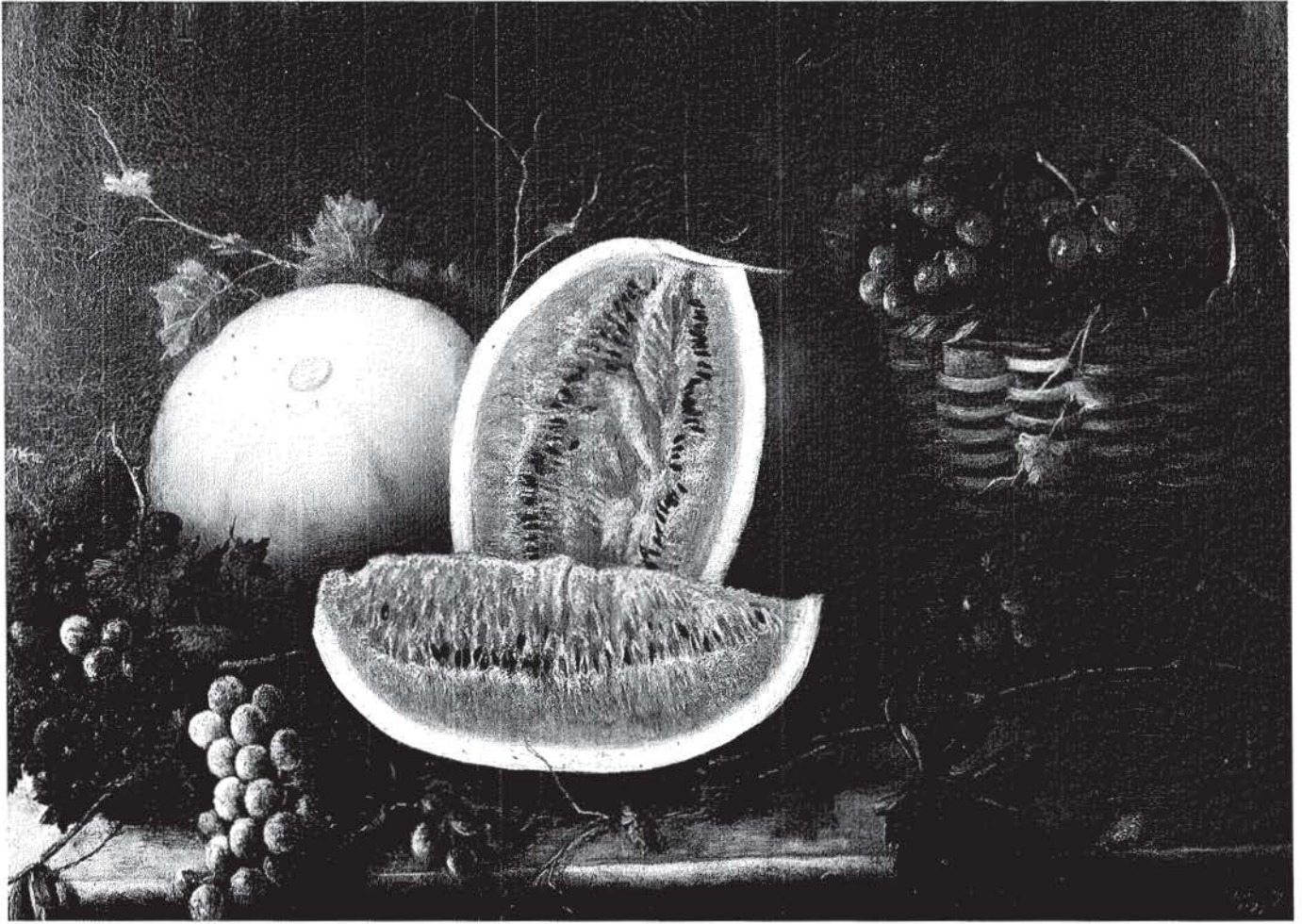
5

wasseg, Victor Leclaire (1830- 1885), Georges Washington (1827- 1901), Jan Baptiste Van Marcke (1797- 1849), Victor Huguet (1835- 1902), Giuseppe de Nittis (1846- 1884), Henri Joseph Harpignies (1819- 1916), Eugene Fromentin (1820- 1876), Charles Daubigny ve Alfred Schreyer gibi büyük çoğunluğu Fransız sanatçılara ait olmak üzere dönemin ünlü ressamlarının tabloları İstanbul'a getirilmiş ve zamanla bu birikime saraya satın alınan ve sunulan başka tablolar da eklenerek koleksiyon zenginleştirilmiştir. Bu tablolar Oryantalist resamlara ait resimler, manzaralar, at ve atlı resimleri ile Avrupalı hükümdar portrelerinden oluşan karışık bir yapı göstermektedir."¹²

Koleksiyon bu ilk aşamada; Goupil'in etkili olduğu dönemin oryantalist, klasik- akademik resim piyasası ile Osmanlı sarayının beğenisinin belirleyici olduğu bir seçki özelliğine sahiptir. Goupil, özellikle oryantalist resim pazarına önem veren bir sanat taciridir. Buna karşılık, sarayın talebi ve özellikle resimle yakından ilgili olan Abdülaziz'in tercihleri, saray koleksiyonunun temelini oluşturan bu alımlarda belirleyici olan en önemli unsurdur: "Eugene Fromentin, Adolphe Schreyer, Georges Washington, Alfred de Dreux, Victor Huguet ve Gustave Boulanger'e ait olan at ve atlı resimlerinin Abdülaziz gibi at meraklısı, ilk kez atlı heykelini yaptıran ve at desenleri çizen bir Osmanlı sultanı-

6

7

nın sarayı için satın alınmış olmaları, bu tabloların özellikle sipariş edildiğini akla getirmektedir.¹³

Koleksiyonla ilgili söz konusu alımlarda, at ve atlı resimleri ve bu alandaki üretimleriyle tanınmış Fromentin, Schreyer, Huguette, Washington, Auguste Bonheur, Alfred de Dreux gibi sanatçılara yer verilmesi de Sultan Abdülaziz'in beğenisinin etkisini ortaya koymakta-

5 *Kendi portresi*, tuval üzerine yağlıboya, 116 x 84 cm., MSGSÜ İRHM

Koleksiyonu.

6 *Natürmort*, H.1313/M.1897, tuval üzerine yağlıboya, 91 x 72 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 11/204.

7 *Natürmort*, 1893, tuval üzerine yağlıboya, 99.5 x 72.5 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 3/281

8 *Portakallı Natürmort*, tuval üzerine yağlıboya, 33.5 x 22.5 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 11/813.

8

9

10

dır. Ancak sultanın belirleyici etkisi bu kadarla sınırlı kalmamış ve genele yayılmış olmalıdır.

Goupil'in sunduğu oryantalist resim piyasasındaki resimlerle ilgili olarak Sultan Abdülaziz'in beğenisinin dışında Ahmet Ali Bey'in alınan eserlerin belirlenmesindeki etkisi ve rolünü saptamak kolay değildir. Kendi sanatındaki akademik çizgi, kendisinin de birebir içinde bulunduğu bu alımlarda ortaya çıkan genel beğeniyle kısmen örtüşmektedir. Ancak onun resimlerindeki akademik tavır; Gérôme, Bouguereau, Boulanger, Pierre Auguste Cot'un resimlerinde olduğu gibi fotografik gerçekliğin yakalanması doğrultusunda değildir. Resimlerinde biçim ilişkileri, kompozisyon düzeni ve boya katmanlarına yer veren Şeker Ahmet Paşa'nın Barbizon Okulu ressamlarının ve Courbet'nin sanatına yakınlık duyduğu bilinmektedir.¹⁴ Ayrıca o bir oryantalist değildir ve doğa görünüşleri ve ölüdoğa konularına ağırlık vermektedir. Bu durumda, konu ve üslup olarak; Osmanlı sarayına eserleri alınan sanatçılar arasında Daubigny, Harpignies, Giuseppe de Nittis ve Auguste Bonheur gibi sanatçılara daha yakın durduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak, kendi konu ve üslup yaklaşımına yakınlık derecesinin ötesinde Paris'teki hocaları Gérôme ve Boulanger ile dönemin önemli akademik ressamlarından Bouguereau gibi isimlerin eserlerinin alınmasına da sıcak bakmış olmalıdır: "Devrin namdar üstatlarından büyük bir isimle intihab edilen bu eserleri Ahmet Ali Bey, bizzat kendisi Dolmabahçe Sarayı'nın münasip yerlerine asmıştı."¹⁵

Bu alımlarda eserleri yer alan sanatçılar değerlendirmeye alındığında şu genel özellikler ortaya çıkmaktadır:

1. Her birinin Paris Salonu¹⁶ sergilerinde başarı kazanmış ve ödül almış oldukları görülmektedir.
2. Bir kısmı Akademi'ye üye olmuştur.¹⁷
3. Önemli bir kısmı Legion d'Honneur¹⁸ nişanı almıştır.
4. Fransız romantizmi veya klasik- akademik bir üsluba bağlıdırlar.
5. Sanat kariyerlerinde oryantalist temalara ve doğa görünüşlerine ağırlık verenler çoğunlukta. Önemli bir kısmı da hayvan ve atlı resimlerinde uzmandır (Bonheur, Fromentin, de Dreux, Huguette, Schreyer, Washington).
6. Büyük çoğunluğu, aynı zamanda alınan eserler için aracılık eden Gérôme'un çevresinden isimlerdir ve/veya onun kayınpederi Goupil tarafından eserleri sanat piyasasına sunulan sanatçılardır.

O halde; Sultan Abdülaziz, Ahmet Ali Bey ve Goupil'in etkili olduğu eser alımlarında her türlü beğeni ve kişisel ilişkinin ötesinde, eseri alınan sanatçının salon sergilerine katılmış olması gibi bazı resmî kriterlerin ön planda tutulduğu sonucuna varılabilir.

Ahmet Ali Bey, şüphesiz görev süresi boyunca, daha ileriki eser alımlarında ve bunların Osmanlı hanedanının kullandığı saraylarda değerlendiriliş şeklinde fikirlerine başvurulmuş ve katkısı bulunmuş bir kişidir. Bunun dışında sanatçı, saraya kendi eserlerini de sunmuş ve böylece saray koleksiyonuna resimleriyle katkı sağlamıştır.¹⁹

Onun sanat üretimleriyle Osmanlı sarayına katkısı, saraya sunduğu tuval resimleriyle sınırlı kalmamış, Sultan II. Abdülhamid döneminde saray tavan ve duvarlarına da resimler yapmış ve Yıldız'daki imparatorluk çini fabrikası için çalışmalar üretmiştir.²⁰

Bir sanatçı ve kültür adamı kimliğiyle Şeker Ahmet Paşa'nın Osmanlı sarayına yaptığı bu katkıların ötesinde, onun bir asker ve diplomat olarak da sarayla ilişkileri vardır. Sultan Abdülaziz, Sultan V. Murat ve Sultan II. Abdülhamit dönemlerinde, Osmanlı'nın en zor ve sıkıntılı yıllarında otuz yıldan fazla Osmanlı sarayında görev yapmıştır. Sultan Abdülaziz'in hal'ini meşrutiyeti, Osmanlı- Rus savaşını, Mısır sorununu ve benzeri diğer gelişmeleri yaşayan saray ortamında görevini sürdürmüştür.

1876 yılında binbaşı olmuş, 1877'de dördüncü rütbeden Osmanlı Nişanı ile ödüllendirilmiştir. 1879'da yarbay (kaymakam), 1885'de tuğgeneral (mirliva), 1890'da ferikliğe (tümgeneral) yükseltilmiştir. 1896 yılında ise Misafirini Ecnebiye Teşrifatçısı (yabancı konukların ağırlanması) görevine getirilmiş ve bu görevi ölümüne dek sürdürmüştür. On yıldan fazla bir süre yürüttüğü bu görevi nedeniyle Sultan II. Abdülhamid döneminde Osmanlı sarayını ziyaret eden yabancı konukların ağırlanması görevini yerine getirmiştir. Kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla; Sırbistan kralı Alexander, Bulgaristan prensi Ferdi-

9 *Şakayıklı Natürmort*,

H.1310/M. 1894, tuval üzerine yağlıboya, 70 x 88 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 3/282.

10 *Gül ve Sümüller*,

tuval üzerine yağlıboya, 70 x 39 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 13/88.

11 *Yelkenliler*, H.1310/M. 1894,

tuval üzerine yağlıboya, 114.5 x 79 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 12/2732.

nand,²¹ Belçika hükümet üyesi M. Olin²² gibi yabancı konukların ağırlanmasıyla yakından ilgilenmiştir. Bunun yanı sıra, batılı ülkelerin üst düzey temsilcilerine eserlerini hediye ederek diplomatik bir görevi de yerine getirmiştir: "Bu atölyede yaptığı natüramortları o zamanın vükelasına, saraya ve muhabere ettiği ecnebi dostlarına ve Avrupa'daki sergilere gönderirdi."²³ Olasılıkla bu hediyeler ve bir diplomat olarak kurduğu ilişkiler nedeniyle çok sayıda yabancı ülkeden nişan almıştır.²⁴ Dürrüoğlu, bu görevi sayesinde yabancıların Şeker Ahmet Paşa'yı yakından tanıdıklarını vurgulamakta ve Alman İmparatoru'nun kendisine hediye ettiği fotoğrafının arkasına samimi bir dille düştüğü notu örnek vermektedir.²⁵

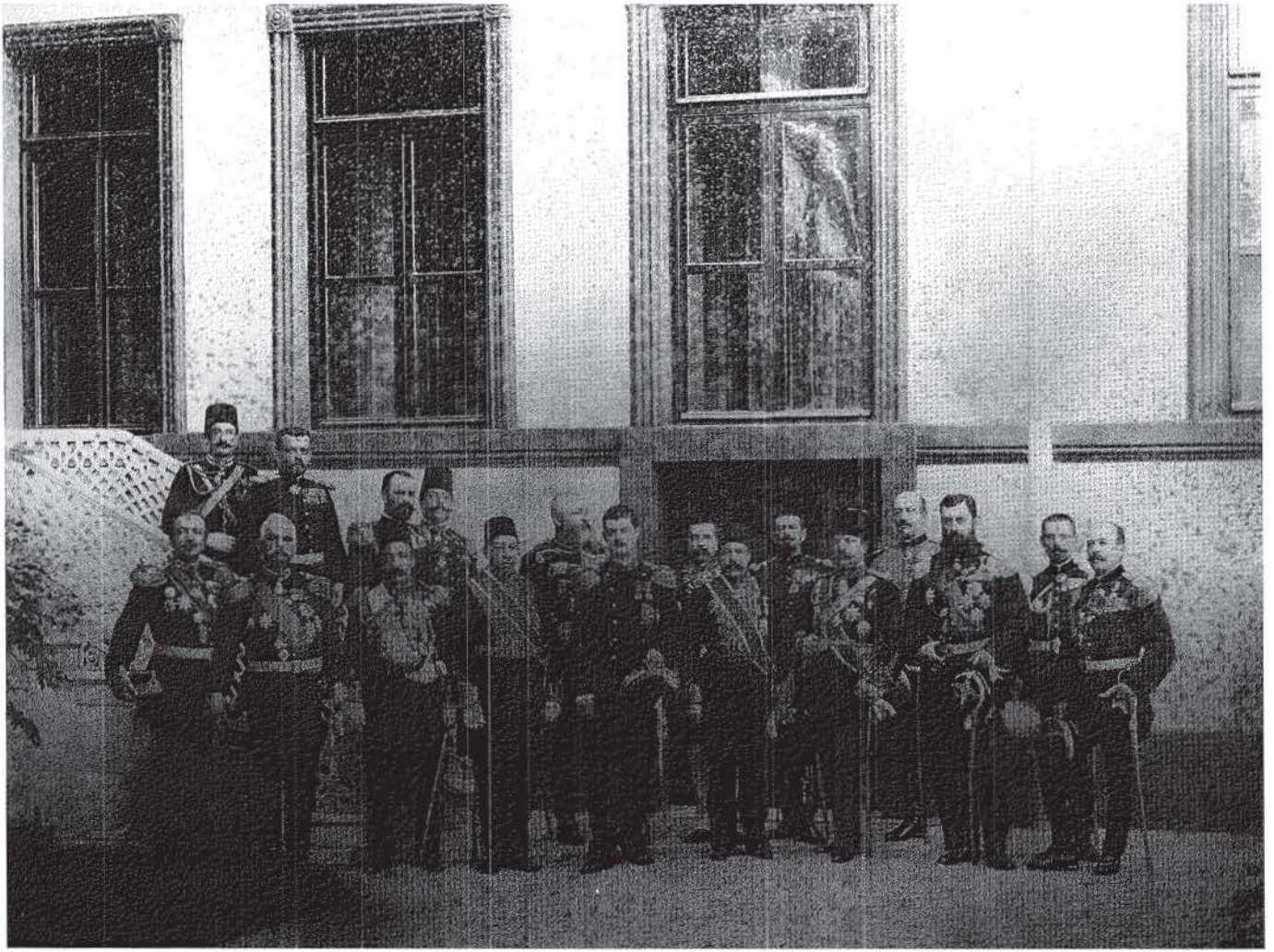
Harbiye Mektebi'nden genç bir teğmen olarak mezun olan Ahmet Ali Bey, Osmanlı Sarayı'nın emrinde uzun yıllar bir subay olarak çalışmış ve Paşa unvanını almıştır. Ahmet Paşa'nın başına eklenen Şeker sıfatı ise yine kendisine vasıfları nedeniyle Osmanlı sarayının bir hediyesidir. Yetik, bu sıfatın nereden geldiğini şu şekilde aktarmaktadır: "Sultan Aziz saltanatında yaver olan B. Ahmet merhum Yusuf İzzeddin Efendi'nin huzurda bulunduğu bir gün padişah mabeyncisine yaver Ahmed'i çağırınız diye bir emir vermiş; mabeynci bu emrin yaverlerden hangi Ahmed'e olduğunu birdenbire kavrayamamış, o sırada Yusuf İzzeddin Efendi'nin, canım bizim Şeker Ahmed'i diye mabeynciye teyit etmesi Sultan Aziz'i kahkahalarla güldürmüş ve bu lakabın pek zevkine gittiğini izhar etmiştir. İşte yaver B. Ahmet o tarihten itibaren artık Şeker Ahmet sıfatı ile yad edilip gitmiştir."²⁶

Şeker Ahmet Paşa, otuz yıl Osmanlı sarayına bir sanatçı, sanat adamı, diplomat ve asker olarak hizmet etmiş, saray koleksiyonunun oluşumuna önemli katkılar sağlamış, saray için eserler üretmiş bir saray ressamıdır ve bu sıfatı Osmanlı tarihinde en fazla hak eden kişi olmuştur.

12 *Orman*, 1887, tuval üzerine yağlıboya, 98 x 134 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 11/172.

13 *Bir sultan ile birlikte*, renklendirilmiş fotoğraf, 24 x 29.5 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 12/2807.

DİPNOTLAR

- 1 John Berger, "Şeker Ahmet Paşa'nın Bir Resmi Üstüne", (çev. Cevat Çapan), *Sanat Çevresi*, Sayı: 1, Eylül 1979, s. 4-7.
- 2 Mehmet Üstünipek, "Üsküdarlı Ressam Şeker Ahmet Paşa ve Türk Resmindeki Yeri", *Üsküdar Sempozyumu I (23-25 Mayıs 2003 Bildiriler)*, c. 2, İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2004, s. 195- 203.
- 3 Semra Germener, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 95, (Kasım 1991), s. 36. Germaner; Abdülaziz Portresi'nin karakalem olduğu bilgisi için sergi komiseri Salâhaddin Bey'in yazdığı, *La Turquie à l'exposition universelle de 1867*, Paris: 1867, s. 139- 143'den yararlanmıştır. Oysa Kevork Pamukciyan; "1867 Yılı Paris Sergisine Katılan Osmanlı Sanatçıları", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 105, (Eylül 1992), s. 36'da 1867 Paris Sergisi ile ilgili *Exposition Universelle de 1867 à Paris – catalogue général publié par la commission Impériale- Oeuvres d'Art* adlı Fransızca katalogun 234- 236 sayfalarında yer alan, sergideki Osmanlı sanatçıları ve eserleriyle ilgili listeye dayanarak verilmiş bilgiye göre Abdülaziz Portresi yağlıboyadır.
- 4 Sultan Abdülaziz'in Paris ziyareti ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz: Ali Kemâli Aksüt; *Sultan Aziz'in Mısır ve Avrupa Seyahati*, İstanbul: Ahmet Sait Oğlu Kitabevi, 1944 ve Abdurrahman Siler, "1867 Paris Milletlerarası Sergisi ve Osmanlı İmparatorluğu", *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı: 330, s. 622- 635.
- 5 Bu sergilerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Mustafa Cezar; *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, c. 2, İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür Eğitim Spor ve Sağlık Vakfı, 1995, s. 425- 435; Mustafa Cezar; "Şeker Ahmet Paşa'nın Tertipleldiği Resim Sergileri", *Sanat Çevresi*, Sayı: 11, (Eylül 1979), s. 8-11.
- 6 Sema Öner, "Osmanlı Sarayı ve Yaver Ressamlar", *11. Uluslararası Türk Sanatı Kongresi*, Utrecht, 23- 28 Ağustos 1999.
- 7 Sema Öner, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Saray Çevresinde Resim Sanatı", *Milli Saraylar 1992*, s. 74.
- 8 Öner; adı geçen bildiri metninde padişah yaverleri için II. Abdülhamid döneminde Yıldız saray kompleksi içinde bir Yaveran Dairesi inşa edildiğini belirtmektedir. O halde, sanatçı yaverlik görevi nedeniyle, sadece Dolmabahçe Sarayı'nda değil Osmanlı İmparatorluğu'nun Yıldız Sarayı, Çırağan Sarayı, Beylerbeyi Sarayı gibi farklı idari ve yaşam alanlarında bulunmuş olmalıdır.
- 9 Ayhan Dürrüoğlu, *Şeker Ahmet Paşa*, 1977, s. 5.
- 10 Örneğin; 1874 yılında sarayı ziyaret eden Sırp prensi Milan (1854- 1901) 1892'den itibaren yaşadığı Paris'te sanat

14 Şeker Ahmet Paşa, 1902'de İstanbul'u ziyaret eden Sırbistan kralı Alexander ve maiyeti ile. Abdullah Freres, 37 x 31.5 cm., Milli Saraylar Koleksiyonu, Env. No. 12/2591.

- eseri toplamasıyla tanınmış bir isimdir ve ünlü sanat taciri Ambroise Vollard'ın anılarında kendisinden bahsedilmektedir.
- 11 Gülsen Sevinç, *Sultan Abdülaziz ve Plastik Sanatlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilim Dalı (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), 1998 (Belge no: 11. 1 – 25)
- 12 Semra Germaner - Zeynep İnankur; *Oryantalistlerin İstanbul'u*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002, s. 117- 118.
- 13 *age*, s. 118.
- 14 Cemal Tollu, *Şeker Ahmet Paşa*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1967, s. 3. Courbet etkisini özellikle Fransız ressamın manzara ve ölüdoğaları ile ilgili olarak dikkate almak gerekmektedir.
- 15 A. Dürrüoğlu, *age*, s. 5.
- 16 Paris Salonu: 18. ve 19. yüzyıllarda Fransa'nın en önemli sanat etkinliği olmuştur. Sanatçıların; sanat ortamında son derece önemli bir yere sahip olan ve yılda bir düzenlenmekte olan Akademi'nin salon sergilerine katılmaları tanınabilmeleri açısından bir gerekliliktir. 19. yüzyılın pek çok öncü, akademik gelenekten uzak sanatçısı da bu sergilere katılmaya çalışmıştır. Eserler, bir jürinin elemesinden geçerek seçilmektedir. Jüri bazen binlerce eseri geri çevirmektedir.
- 17 Akademi: Fransa'da Akademi, 1648 yılında sanat üzerindeki kontrolü merkezileştirmek amacıyla kurulmuştur. 19. yüzyıl Fransa'sında bir sanatçının meslek yaşamında Akademi çok önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim, Roma ödülü, salon sergileri v.s. ile sanat ortamında kurduğu belirleyici kurumsal kimlik, resim sanatında konu ve üslup tercihlerini de belirlemektedir.
- 18 Legion d'Honneur: Fransa'nın en yüksek onur nişanıdır.
- 19 Sanatçının, bugün Milli Saraylar Koleksiyonu'nda 11/ 813, 13/ 88, 11/ 172, 11/ 204, 3/ 281 ve 3/ 282 envanter numaraları ile kayıtlı olan 6 adet resmi Dolmabahçe Sarayı, Şale Köşkü, Küçükusu Kasrı ve Beylerbeyi Sarayı'nda yer almaktadır.
- 20 Sema Öner, *agm*, s. 69, 74.
- 21 A. Dürrüoğlu; *age*, s. 16, 17'de Resim 1 ve Resim 2 olarak yer alan fotoğraflar bu konuda birer belge olarak kabul edilebilir.
- 22 S. Germaner, Z. İnankur, *age*, s. 107.
- 23 A. Dürrüoğlu, *age*, s. 6.
- 24 Pertev Boyar, *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devrinde Türk Ressamları*, Ankara: 1948, s. 41.
- 25 A. Dürrüoğlu, *age*, s. 7.
- 26 Sami Yetik; *Ressamlarımız*, c. 1, İstanbul: 1940, s. 79.